LA COMPOSITORA

Pauline VIARDOT

MÚSICA PER DESCOBRIR

DESCRITA PER CLARA SCHUMANN COM LA DONA MÉS BRILLANT QUE HAVIA CONEGUT I INSPIRADORA DE LA TENAÇ *CONSUELO* DE GEORGE SAND, PAULINE VIARDOT (DE SOLTERA, PAULINE GARCÍA) TOT JUST COMENÇA A SER RECONEGUDA COM A COMPOSITORA, PERÒ ENCARA CAL INTEGRAR LES SEVES APORTACIONS A LA CREACIÓ MUSICAL DEL SEGLE XIX I INICIS DEL XX.

TEXT *Aurèlia Pessarrodona* • **IL·LUSTRACIÓ** *Roger Pibernat*

L'any passat, el 2021, es va complir el segon centenari de Pauline Viardot (1821-1910), un dels personatges musicals més fascinants i influents del segle XIX. Dona d'una àmplia sensibilitat artística (també dibuixava), la composició fou una de les seves múltiples facetes musicals, però no per això de menor interès. Reconeguda com una de les millors cantants del segle XIX, fou continuadora merescuda del llegat del seu pare, el llegendari Manuel García, i de les passes de la seva germana, la cèlebre soprano *sfogato* María Malibran, després del seu decés prematur. Com a cantant rebé una sòlida formació a través del seu pare i sobretot de la seva mare, la soprano Joaquina Sitches, tot desenvolupant una veu de mezzosoprano excepcionalment àmplia que li permeté encarnar rols de gran dificultat. La seva formació musical més enllà del cant fou exquisida: va ser alumna de l'organista de la catedral metropolitana de Ciutat de Mèxic, Marcos Vega, així com dels professors del Conservatori de París Anton Reicha, amb qui aprengué contrapunt i harmonia, i Charles Meysenberg, amb qui estudià piano, juntament amb Franz Liszt.

Ella mateixa deia que no recordava quan va començar a estudiar música perquè li resultava connatural. Consta que va compondre des de ben jove, tot creant més de dues-centes cançons per a veu i piano, algunes obres instrumentals i cinc operetes, entre d'altres. En realitat, mai no es va prendre la composició com una activitat professional, però sí que la va conrear sempre que va poder. Va aconseguir publicar part de la seva obra en vida, i també la difongué incloent peces seves als seus recitals, així com a les vetllades musicals del seu famós saló, centre de reunions dels cercles més destacats de la cultura del segle XIX. En són proves excel·lents les operetes *Le dernier sorcier*, *VWV 2002* (1869) o la tardana *Cendrillon*, *VWV 2005* (1904), obres plenes de fantasia pensades perquè els seus deixebles, familiars i amics les interpretessin en aquestes delicioses vetllades.

De fet, la seva xarxa d'amistats del món cultural fou admirable. Això, junt amb els seus orígens exòticament hispànics, una facilitat enorme pels idiomes i múltiples viatges per tot Europa van forjar-ne el tarannà, cosmopolita i exòtic alhora, que es reflectí en un estil compositiu especialment eclèctic. Les seves primeres cançons conegudes, que daten del seu debut com a cantant als disset anys, són *lieder* amb text en alemany que mostren una clara assimilació de Schubert, compositor que admirava profundament. Així mateix, les seves *chansons* franceses de final dels anys trenta i quaranta del segle XIX trenquen amb els esquemes regulars i predictibles dels *romances* usuals –que, per exemple, la seva germana María havia conreat–, per la qual cosa es pot considerar, junt amb Berlioz i Gounod, la "mare" de la *mélodie* francesa. Entre aquestes peces val la pena anomenar *L'enfant et la mère*, *VWV 1034* (1841), obra que, més enllà dels ressons schubertians, mostra una influència enorme del seu amic Chopin en el tractament del piano.

EL SEU ESTIL ECLÈCTIC REFLECTEIX L'EXOTISME DELS SEUS ORÍGENS, ELS MÚLTIPLES VIATGES I LA XARXA D'AMISTATS

Més enllà d'aquests estils cosmopolites, Viardot sentí una veritable fascinació per les expressions culturals de caire folklòric i popular. El cas més obvi és el del seu origen espanyol, del qual feu bandera tot incloent repertori hispànic als seus concerts. Bons exemples en són *El corazón triste, VWV 1136* (1846) o *Habanera, VWV 1136* (1880), escrita com a joc de variacions virtuosístiques sobre una melodia popular. També admirà la cultura de l'altre extrem del continent, la russa, que va assimilar sobretot gràcies a la seva relació amb l'escriptor Ivan Turguénev, com quedà reflectit en cançons com *Sinitsa* (La mallerenga), *VWV 1042* (1863) o *Razluka* (Separació), *VWV 1093* (1868).

D'altra banda, Viardot també va fer una tasca d'edició i arranjament important d'obres alienes. És el cas, per exemple, de dotze masurques de Frédéric Chopin que la compositora convertí en cançons amb textos de Louis Pomey (ca. 1846-1864), o l'*École classique du chant, VWV 6001-6075* (ca. 1846-1864), recull de peces vocals diverses des del segle XVII arranjades com a material didàctic per als estudiants de cant. Per últim, si bé és cert que compongué poques obres purament instrumentals, val la pena esmentar les que va escriure per a violí i piano destinades al seu fill gran Paul, que esdevingué musicòleg i un gran violinista del segle XX.

DISCOGRAFIA

◇ ***THE UNKNOWN PAULINE VIARDOT: chamber songs and duets.*** Anna Tona, Corina Feldkamp, Isabel Dobarro, Patricia Kleinmann. Cezanne Producciones, 2021. | Aquest disc, fruit de la recerca de la musicòloga Patricia Kleinman, ens mostra l'eclecticisme i l'originalitat de les cançons de saló de Viardot, amb rigor i una factura molt cuidada.

◇ ***PAULINE VIARDOT AND FRIENDS.*** Frederica von Stade, Vladimir Chernov, Anna Caterina Antonacci, Fanny Ardant, David Watkin, David Harper. | El disc, número 10 de la col·lecció "Il Salotto", recrea una vetllada al saló de Viardot a través de peces seves i de l'entorn més proper entrellaçades amb narracions biogràfiques de l'actriu Fanny Ardant, amb un resultat realment atractiu.

◇ ***PAUL I PAULINE VIARDOT: Violin sonatas, Violin sonatina | Six pièces; Six morceaux; Six pièces faciles.*** | Reto Kuppel, Wolfgang Manz. Aquests dos discos recullen les obres per a violí i piano de mare i fill, Pauline i Paul Viardot. *La Sonatina per a violí* de Pauline, lírica i brillant, fou admirada per Liszt i Saint-Saëns; mentre que els *Six morceaux* foren compostos com a regal per al seu fill. L'obra d'aquest, si bé escassa, mostra una enorme influència de Fauré, que li dedicà la seva *Primera Sonata per a violí*. La interpretació de Kuppel i Manz aconsegueix evocar l'ambient elegant dels salons parisencs.